

FRA FORSØGSDYRETS PERSPEKTIV

Øjenåbnende lille værk af Ursula K. Le Guin

AF MATHILDE MOESTRUP

LABYRINTER · Ursula K. Le Guin · Oversat af Karsten Sand Iversen · Forlaget Virkelig · 16 sider · 80 kroner

I omkring et årti har mikroforlaget Virkelig udgivet oversættelser af kortere prosatekster af både kanoniserede forfattere som Novalis, Woolf og Strindberg og skabt fokus på mere ukendte, eksperimenterende forfattere som den kinesiskamerikanske digter Mei-mei Berssenbrugge og den franske mystiker Simone Weil.

Der er noget både tidløst og cool ved Forlaget Virkelig. Bøgerne er enkle og smukke, og der er en litterær tyngde i udvælgelsen af værker samtidig med fornemmelsen af en redaktion, der har fingeren på pulsen – som når de hvert år udgiver tidsskriftet for naturkritik Ny Jord, forlagets eneste fysisk store værk, der gennem et hav af nye og gamle tekster kaster et intellektuelt, friskt og nytænkende blik på klimakrisen.

Forlaget udgiver nu den kun seks sider lange tekst *Labyrinter* af den amerikanske sci-fi-forfatter Ursula K. Le Guin (1929-2018). Teksten udkom oprindeligt på engelsk i 1975 og skildrer en jegfortæller, der er blevet taget til fange af et andet dyr eller menneske eller alien, og som forsøger at regne ud, hvad denne fangevogter vil have.

Teksten er et mysterium – hvem er fangen, hvem er fangevogteren? – og hver en sætning føles som et clue:

»Vi er begge intelligente væsner, vi er begge labyrintbyggere: det ville uden tvivl være ret nemt at lære at tale sammen! Hvis det var det, den fremmede ønskede. Men det er det ikke. Jeg ved ikke hvilken slags labyrinter, den bygger til sig selv. Dem den lavede til mig, var torturinstrumenter,« beretter fortælleren for eksempel.

Senere fortæller den i en henkastet parentes: »Jeg danser naturligvis dette i tanker.«

Først er det fristende at læse *Labyrinter* som en fortælling om et menneske, der er blevet taget til fange af en alien. Men et motiv, der går igen i Ursula K. Le Guins omfangsrige og anbefalelsesværdige forfatterskab, er glæden ved at give liv og stemme til selv de mindste dyr.

I *Akaciefrøenes forfatter*, som udkom på Virkelig i 2016 – et ligeledes verdensudvidende lille værk – gengives en gruppe myrers anarkistiske digte, som de har skra-

bet på indersiden af nogle akaciefrøskaller. Teksten foregiver at kunne oversætte digtene i et opfundet lingvistisk tidsskrift, dog med et vist besvær, og myrerne bliver altså ikke tegneserieagtigt antropomorfe, men har derimod deres egen kultur og mytologi – som menneskene så forsøger at forstå.

Undervejs i *Labyrinter* bliver det tydeli-

Jeg er ikke længere
mennesket, der ser med
afsky på forsøgsdyret. Jeg
ser op på den kittelklædte
proteseskaber med rottens
øjne fra buret. Denne
omvending kan måske
forekomme simpel, men i
læseoplevelsen er den både
overvældende og øjenåbnende

gere, at fortælleren næppe er et menneske, men nærmere befinder sig i et eksperiment iscenesat af et menneske – et dyreforsøg. Fortælleren er måske en mus, tænker man, når fangen skriver sådan her om sin fangevogter:

»Den plagede mig ved at lade mig trykke på knapper, hvad den gjorde én gang om dagen. Jeg havde udholdt denne groteske praksis med ret stor tålmodighed den første række dage. Hvis jeg trykkede på én knap, fik jeg en modbydelig fornemmelse i fødderne, hvis jeg trykkede på en anden, fik

jeg en modbydelig kugle af indtørret føde, hvis jeg trykkede på en tredje, fik jeg intet som helst.«

I protest mod situationen, siger fortælleren, har den taget knapperne ud af muren og tisset på dem.

Straks forandrer scenen sig. Fra at finde sted fritsvævende, kontekstløst – en fangevogter og hans fange – er man pludselig på dyreforsøgslaboratoriet. Blåt lys, kitler, rødøjede gnavere.

Da jeg var barn, ætsede et billede sig fast i min hjerne: en hvid rotte i et laboratorium, på hvis ryg der voksede et menneskeøre. Jeg så denne øreryg på fjernsyn i et program, der handlede om, hvordan man kan skabe levende proteser til mennesker. Synet var så urovækkende og fremmedgørende, at jeg aldrig har glemt det.

Labyrinter vækker dette billede til live for mig – og forandrer det. Jeg er ikke længere mennesket, der ser med afsky på forsøgsdyret. Jeg ser op på den kittelklædte proteseskaber med rottens øjne fra buret. Denne omvending kan måske forekomme simpel, men i læseoplevelsen er den både overvældende og øjenåbnende.

I Ursula K. Le Guins tekst kalder jegfortælleren sin fangevogters handlinger for »perversitet« og »tortur«. Det har mange nok sagt om dyreforsøg før. Men Le Guin levendegør denne kritik ved at skrive deltagende og galgenhumoristisk fra forsøgsdyrets perspektiv. Hun viser på utrolig lidt tekst, hvor meget erkendelse der kan være i et litterært værk om dyreforsøg i sammenligning med en fagtekst eller et debatindlæg om samme.

Jeg kendte ikke til teksten *Labyrinter*, før jeg skulle anmelde den, og læste den derfor så forudsætningsløst som muligt, sådan som jeg tror, det er tanken med Virkeligs udgivelser: at fjerne teksterne fra deres tunge, kanoniserede kontekster – 'samlede fortællinger' og den slags – og fremvise dem i al deres stadige dugfriskhed. Det er lykkedes med *Labyrinter*.